

zares

ZA ODPRAVO BLOKAD

Vprašanje prioritete koalicije po polovici mandata se nam dejansko kaže kot splet dilem in zagat slovenske politike in države kot celote. Zavedanje resnosti teh blokad je premajhno, kar se kaže tudi v »obklavzurni« PR-ovski tekmi kratkih in javnomnenjsko naravnanih sporočil ter komentarjev. Dokler ne bomo resno analizirali vzrokov za situacijo, v kateri se je po dvajsetih letih in v času širše krize znašla Slovenija, drugače tudi ne more biti, kar pa utegne imeti usodnejše posledice, kot si danes kdorkoli upa priznati.

Po našem mnenju to situacijo označujejo **tri blokade**, ki že **onemogočajo** vzdržan in dolgoročno naravnan razvoj, brez katerega ni mogoče računati na **uspešen izhod iz krize**.

1. Opravilna nezmožnost političnega razreda

Nepripravljenost pretežnega dela političnega razreda, da svojo osrednjo pozornost posveti oblikovanju in sprejemanju dolgoročnih razvojnih odločitev, da preneha s permanentno volilno kampanjo in licitacijo strankarskih interesov, da opusti logiko izključevanja, izsiljevanja in demontiranja vseh institucij države, je poglobitveni razlog neučinkovitosti in vse večjega nezaupanja v demokracijo.

Ko slovenska politika govori o pomembnih reformah, uporablja preizkušeno formulo: »Smo za spremembe, AMPAK (če in dokler - se nič ne spremeni)...« Lepa ilustracija tega dejstva tudi znotraj formalne koalicije je prav iskanje soglasja o prioritetah. *Problem namreč ni v soglasju o samih ciljih, ampak v zavedanju in sprejemanju posledic uresničevanja dogovorjenih prioritete.* Pred enim letom ni bilo v koaliciji nobenega problema s soglasjem o tem, da je pokojninska reforma prioriteta naloga te države, ko pa se je pokazalo, da »ni reforme brez reforme« in da je mogoče z nasprotovanjem reformi poceni pridobivati kratkoročne politične točke, je eden od koalicijskih partnerjev gladko odklonil podporo.

Drug podoben primer je zniževanje stroškov javnega sektorja, za katerega smo v zadnjem tednu lahko prebrali, da o tej prioriteti v koaliciji obstaja soglasje. A se tudi tu pokaže, da je soglasje o cilju eno, tak cilj uresničiti in se soočiti s ceno, ki jo je za to treba vzdržati, pa nekaj povsem drugega. Vlada je npr. pred več kot letom dni določila ministrom nalogo, da zmanjšajo zaposlenost za 1%, tako v državni upravi kot v javnih zavodih, za katere so posamezni ministri pristojni. Posamezna ministrstva sklepov niso uresničila (vsi državni organi skupaj so sicer število civilnih uradnikov zmanjšali za 2%), tam, kjer je bilo takšno nalogo mogoče izvesti s prilagoditvijo standardov in normativom, to je v »pripadajočih« zavodih, pa se je število zaposlenih zelo povečalo, in sicer za skoraj 3000 zaposlenih, kar močno vpliva na obseg javnofinančnih odhodkov. Če bi ministrica za javno upravo v treh pogajanjih s socialnimi partnerji v letih 2009 in 2010 ne uspela ustaviti rasti posameznih elementov stroškov dela in odložiti uresničevanje plačne reforme prejšnje vlade ter s tem zmanjšati obremenitev proračuna za prek 700 mio EUR, bi od zniževanja stroškov javnega sektorja ne ostalo veliko.

Tudi opozicija – zlasti največja opozicijska stranka – vlaga največje napore v ustvarjanje in prikazovanje negativnih okoliščin pod kratkovidnim in samouničujočim geslom Slabše kot je, boljše je (za nas)... Tudi v tako jasnem primeru, kot je pokojninska reforma, ima privošljivost politikantske tekme prednost pred premislekom o neposrednih posledicah za vzdržnost javnih financ in stabilnost pokojninskega sistema ter posredno tudi o posledicah negativne mednarodne presoje kreditne bonitete države.

Prikaz razsežnosti nezmožnosti politike, da bi konstruktivno razreševala pomembna vprašanja, je tudi projekt TEŠ 6. Po višini investicije največji projekt v Sloveniji je evidentno okoljsko in ekonomsko sporen, pa so zahteve po preverjanju podatkov in predpostavk investicije ter zamenjava vpletenih, ki so zaradi lastnega slabega vodenja projekta preprečevali dostop do teh podatkov, povzročila silovit odpor povezanih lobijev. Kar bi samo po sebi ne bilo tako velik problem, če bi to ne blokiralo države, da naredi potrebne presoje in sprejme preišljene določitve, saj je tudi opozicija, iz katere so v preteklosti opozarjali na nesmotrnost projekta, oportunistično molčala oz. sodelovala pri preusmerjanju pozornosti na »prinašalce slabih novic«.

Skratka, politika, ki zaradi »miru v hiši« ali strankarske škodoželjnosti ali koketiranja z javnim mnenjem ali iz drugih razlogov ne sprejema nujnih odločitev oz. ne spremlja neizvrševanja dogovorjenih politik in ob tem ne ukrepa, predstavlja opustitev temeljne odgovornosti glede upravljanja javnih zadev, varovanja javnega interesa in dolgoročnega vzdržnega razvoja Slovenije. Tej blokadi sopripada druga - vzajemno se hranita in ohranjata: **nedomišljen politični sistem.**

2. Sistemska brezpotja političnega sistema

Drugo blokado predstavljajo nedoslednosti slovenske ustavne in zakonodajne ureditve parlamentarnega političnega sistema. Gre za vrsto pomanjkljivosti in protislovnosti, ki onemogočajo ali vsaj zelo zmanjšujejo možnost učinkovitega in transparentnega izvajanja nalog in pooblastil posameznih vej oblasti. Pretežnemu delu političnega razreda iz zgoraj opisanih razlogov takšno stanje ustreza, zato je doslej praktično vsak poskus, da bi te ovire odpravili, neslavno propadel.

Politični sistem tako praktično onemogoča razpustitev parlamenta in predčasne volitve ter s tem razrešitev političnih kriz tudi v primerih, ko je očitno, da je to edini učinkovit izhod. Referendum, ki naj bi omogočal uresničevanje volje ljudstva, je postal v Sloveniji predvsem orodje za politična preigravanja v primerih, ko se politična manjšina ne more sprijazniti z legitimno odločitvijo državnega zbora. Namesto izjemne varovalke in korektiva je instrumentaliziran v generalno nezaupnico predstavnikom, ki jih je isto volilno telo pooblastilo za sprejemanje odločitev. Državni svet se vse bolj krči v organ blokade, ki pretežno uporablja vzvod veta namesto, da bi v oblikovanju politik kreativno sodeloval; postaja organ, ki zgolj nasprotuje in skuša preprečevati uveljavitev odločitev državnega zbora. Volilni sistem daje političnim elitam več možnosti, da z izbiro primernih okrajev za posamezne kandidate vplivajo na sestavo parlamenta, kot ga daje volivcem, da bi personalizirali svojo izbiro. Obenem omogoča nesorazmerno prevlado lokalnega interesa nad splošnim, kar še potencira visoka zastopanost županov v državnem zboru in nepripravljenost politike, da bi to anomalijo skozi uveljavitev določila o nezdržljivosti odpravila. Netransparentno financiranje volilnih kampanj obremenjuje racionalno porabo javnih sredstev v postopkih javnega naročanja in krepi vezi med političnimi strankami in kapitalskim zaledjem.

V letih, ko je Slovenija po osamosvojitvi ekonomsko, socialno in politično napredovala, so bile te blokade opazne in opažene. Njihovo odpravljanje ni bilo uspešno, a zdaj v zelo zaostrenih pogojih dolgotrajne krize to postaja nujno oz. utegne postati usodno nevarno. Posledice teh blokad odločilno zmanjšujejo zmožnost učinkovitega soočenja z vzroki krize, sprejemanja nujnih prilagoditev in razvojnih spodbud – v konsekvenci tudi v razpustitev socialne povezanosti, razvezo ključnih družbenih vezi. Nedopustno je, da bi Ustava kot temeljna družbena pogodba, zaradi ne dovolj domišljenih rešitev izpred slabih dvajsetih let, ogrozila temelj lastne zavezujočnosti.

3. Diktat hitrega zmanjševanja proračunskega primanjkljaja vodi v odpoved razvoju

Evropa je tako kot večina držav in skupnosti na krizo odgovorila z ukrepi, ki jih je financirala z izrazito povečanim primanjkljajem. Ti ukrepi so zadoščali za zaustavitev napredovanja krize in njen razmah v depresijo. Evropa je še pred zanesljivimi znaki trajnejšega okrevanja izoblikovala nasprotno politiko - politiko pospešene fiskalne konsolidacije in zmanjševanja dolgov z ostrimi varčevalnimi ukrepi. Tempo predvidenega zmanjševanja primanjkljaja predpostavlja brezkompromisno uveljavljanje različnih politik zategovanja pasu. Iz zgoraj omenjenih razlogov oz. blokad je očitno, da obstaja velika in resna možnost, da tovrstni ukrepi ne bodo uveljavljeni, kar bo ob sprejetih notranjih in zunanjih zavez države nujno pripeljalo do dodatnega zadolževanja predvsem pa do dramatičnega krčenja razvojnih delov proračuna: investicij in vseh drugih oblik vlaganj v razvoj. V takšnih okoliščinah tudi morebitna dosežena javnofinančna uravnoteženost ne pomeni drugega kot videz, saj bo država še povečala razvojni zaostanek z vsemi neizprosnimi posledicami. Okviri, ki so trenutno v EU zastavljeni in na katere naj bi dokončno in v kratkem Slovenija pristala, so po mnenju mnogih ekonomistov pretirani in bodo vladam članic, zaradi zmanjšane povpraševanja, onemogočili zagon gospodarstva. Tako rekoč vsi eksperimenti, ki so izhod iz krize iskali izključno v varčevalnih ukrepih, so doživeli polom in ne delujejo. Celotno po oceni bonitetne hiše Dun&Bradstreet prihodnjo rast v Sloveniji postavljajo pod vprašaj strogi ukrepi vlade, ki so namenjeni zmanjšanju proračunskega primanjkljaja. Po drugi strani imamo v trenutni situaciji, ko Slovenija še uživa visoke bonitene ocene in s tem povezano možnost pridobivanja ugodnejših posojil na mednarodnih finančnih trgih, paradoksalno in zgovorno stanje, ko kreditna aktivnost bank - tudi tistih v državni lasti - zadnjega pol leta še upada.

Z zgornjo oceno se strinja vrsta tujih in slovenskih ekonomistov, vendar pri tem nekateri od njih opozarjajo, da Slovenija nima prave izbire. Da preprosto mora slediti »zapovedim« Evropske komisije, sicer tvega zmanjšanje bonitete in podražitev posojil, kar bi bilo za slovensko gospodarstvo, ki že tako težko prihaja do kapitala, prehud udarec. Pričakujemo, da bo v kratkem opravljena strokovna, široka in temeljita razprava o teh vprašanjih, ki bo odločilno vplivala na prihodnji dolgoročni položaj in razvoj Slovenije.

Nabor ključnih predlogov za odpravo blokad in omogočanje prihodnjega razvoja:

1. Koalicija sprejme skupno oceno ravnanja DeSUS pri glasovanju o interventnem zakonu, proračunu in pokojninski reformi in na tej osnovi opredeli svoj odnos do sprejemljivosti takšnih ravnanj v prihodnje.

2. V koalicijo se povabi poslansko skupino nepovezanih poslancev in v primeru pozitivnega odziva z njo formalizira koalicijsko sodelovanje.

3. Vlada sprejme nekatere nujne politične odločitve, ki že predolgo ostajajo na njenem dnevnem redu, in sicer:

- prekinitev pogodbe s Patrio,
- določitev datuma umika slovenske vojske iz Afganistana,
- do priprave možnih variant za energetske izrabo premoga v Šoštanjskem bazenu ali do sprejema Nacionalnega energetskega programa se zamrzne nadaljevanje projekta TEŠ 6
- urediti zakonodajo, s katero se omogoči učinkovita pravna možnost zaplembe nezakonito pridobljenega premoženja.

4. Kabinet predsednika vlade takoj začne dosledno izvrševati funkcijo nadzora nad izvrševanjem sprejetih vladnih sklepov in politik ter ukrepanja v primeru zamud. Zaradi pomena zniževanja stroškov javnega sektorja se prioritetno opravi ocena uresničevanja vladnih sklepov o zmanjševanju števila zaposlenih v javnem sektorju in sprejme ustrezne ukrepe za njihovo izvedbo.

5. Vlada takoj začne s pripravo ustreznih ustavnih in zakonskih sprememb za odpravo nedoslednosti slovenske ustavne in zakonodajne ureditve parlamentarnega političnega sistema.

V tem okviru je potrebno:

- urediti referendum tako, da ga je mogoče razpisati le na podlagi ljudske iniciative ali ob vprašanih plebiscitarne narave,
- urediti možnost razpustitve parlamenta in razpisa predčasnih volitev,

zares

- v ustavi določiti fiskalno pravilo,
- spremeniti volilni zakon tako, da se ukine volilne okraje, in omogočiti absolutni preferenčni glas,
- določiti nezdržljivost poslanske in županske funkcije,
- pred naslednjimi državnozbornimi volitvami zmanjšati število ministrstev.

6. Vlada mora znotraj EU Sloveniji zagotoviti možnost zniževanja javnega dolga v daljšem časovnem obdobju, kot ga sedaj diktira EU, če se javna sredstva iz tega naslova namenijo za spodbujanje gospodarskega razvoja.

7. Vlada mora zagotoviti, da bodo državne banke znotraj svojih kreditnih portfeljev izločile vse slabe naložbe in jih podvrgle posebni obravnavi. Ustanovitev takšne t.i. interne slabe banke bo povečala transparentnost preteklih odločitev in odgovornosti zanje, predvsem bo sproščeno normalno tekoče poslovanje in kreditna aktivnost bank.

8. Sprejem zakona o socialnem podjetništvu in ukrepov (vključno z angažiranjem razpoložljivih evropskih sredstev) za bistveno povečanje delovnih mest na področju socialne ekonomije.